

הערכאה העיתונאית: סיקור משפטים פליליים פופולריים בעיתונות הישראלית

ענת פלג

מבוא

"המופע הזה [עדותו של ראש הממשלה לשעבר אהוד אולמרט במשפט שבו הוא נאשם בעבירות מרמה] [...] מעניק כל מה שהלב מבקש מיצירת אמנות גדולה: סיפור רחב יריעה [...] חשיפה עצמית אמיצה [...] וגולת הכותרת – חילופי דיאלוגים שנונים, מתנגחים וצורבים, המותירים אחריהם נתיב חרוך [...] מה עוד צריך לבילוי קיצי מושלם?" ניתוח עוקצני זה של הסיבות להתעניינות הציבור בדיווחים על המשפט הפלילי הראשון בישראל שבו נאשם ראש ממשלה לשעבר מותח קו מחבר בין הליך משפטי זה לבין המתרחש בתכנית מציאות קיצית עתירת רייטינג, ותואם להפליא את טענותיהם של מקצת מחוקרי המאפיינים של סיקור המשפטים הפופולריים בתקשורת.

חוקר התקשורת לוי צ'ייסון (Chaisson, 1977) טוען כי קסמו התקשורתי של ההליך המשפטי נובע מאופיו הדרמטי והוא רואה במשפטי ידוענים מעין אופרת סבון של החיים האמיתיים, המאפשרת לציבור לבהות בטרגדיות של המפורסמים. לפי תפיסה זו, המשפט הפלילי מכיל את כל יסודות המחזה הקלסי: עימות ומתח, עלייה ונפילה, מרמה והפתעה, דמויות של גיבורים ורשעים, והתרה – החלטה שמציגה סוף משפטי לעימות ומאפשרת קתרזיס ציבורי. כאשר הנאשם הוא דמות פוליטית או ציבורית ידועה, גובר העניין התקשורתי במשפט בשל משיכתה של המדיה לסיפורים חדשותיים התואמים את מסגרת הסיקור ה"גיבור הנופל" (Wolfsfeld, 1997). מטעמים דומים מכנים חוקרי התקשורת ריצ'רד פוקס, רוברט ון-סיקל ותומס סטייגר (Fox et al., 2007) את סיקורם התקשורתי של הליכים משפטיים כ"צדק טבלואידי", שמאפייניו הם הסתת הדגש מהדיווח העובדתי על עקרונות המשפט אל עבר רכיבי הבידור, הדרמה, הסנסציה והסיפור האישי שבהליך המשפטי. לטענתם של חוקרים אלה היסוד הבידורי במשפט עולה בקנה אחד עם שיקוליה הכלכליים של התקשורת המסחרית המתחרה על שוק הנמענים, אך סגנון הסיקור תורם לירידת אמון הציבור האמריקני במערכת המשפט.

בשנים האחרונות גובר העניין הציבורי והאקדמי בסיקור המשפט בתקשורת הישראלית. מחקרים בדקו את דימויו של בית

המשפט העליון בתקשורת (בוגוש והולצמן גזית, 2009; Bassok, 2009), ואת מאפייני הסיקור של הליכים פליליים אחדים שזכו להד ציבורי רחב (יבלונקה, 2001; להב, 2006). מחקרים נוספים עסקו בפעילות התקשורת הגוברת של שחקני המשפט: שופטים ועורכי דין (פלג ובוגוש, 2010; דרר וזר-גוטמן, 2009) וכנסים מקצועיים דנו בהשפעת התקשורת על ההליך ההוגן בישראל.² עם זאת, עדיין לא נערך מחקר מקיף על התמורות שחלו בסיקור משפטים פופולריים בישראל.

במאמר זה אני מבקשת להציע נקודת מבט רוחבית ומחברת בין השינויים שחלו בסיקור המשפט הפלילי הפופולרי בתקשורת בישראל במרוצת השנים 1963-2007 לבין כניסתם המואצת של שחקני המשפט לזירה התקשורתית המקומית. אני מתבססת על תאוריית המדיאטיזציה, הנמנית עם תאוריות על השפעת התקשורת על החיים הפוליטיים ועוסקת בזיקה שבין סגנון הסיקור הפוליטי לבין חזירת ההיגיון התקשורתי למוקדי קבלת החלטות ולנכונותם של נבחרי הציבור להיענות ללחצי המדיה (Mazzoleni & Schulz, 1999; Stromback & Dimitrova, 2011). חוקרי התקשורת טוענים כי משחר ימיה סיקרה התקשורת שערוריות פוליטיות שבמרכזם נבחר ציבור בבולטות רבה ובהיקף נרחב (Tumber & Waisbord, 2004). גם השופטים, כמו הפוליטיקאים, משתייכים לאלטיה החברתית, אך הציפיות מהתנהלותם האישית והמקצועית גוברות בשל המיתוס החברתי הוותיק המייחס למערכת המשפט הגינות וטוהר מידות (רוזן-צבי, 2001; Davis, 1994). משום כך משעולים חשדות פליליים נגד שופטים והם עומדים לדין זוכים הדיווחים לערך חדשותי גבוה.

אשווה בין סיקור משפטים שבהם עמדו לדין פוליטיקאים לבין כאלה שבהם שופטים חבשו את ספסל הנאשמים בשני עיתונים, הארץ וידיעות אחרונות, במשך ארבעה עשורים. בדיקה השוואתית של הסיקור התקשורתי של משפטים אלה מאפשרת לעמוד על ההבדלים בין יחסה של התקשורת לרשות השופטת ליחסה לרשות המבצעת, ועל השינויים שהתחוללו במרוצת הזמן ביחסה לבית המשפט ולשחקני המשפט כפרטים. כך נוכל להתחקות אחר התפתחות

רונלד אריקסון (Ericson, 1996), בדומה לג'ון גלטונג ומרי רוגה (Galtung & Ruge, 1965), זיהה חמישה מאפיינים המגדירים את הערך החדשותי של הידיעות המשפטיות המיועדות לפרסום:

1. משפט פלילי שהנאשמים בו הם דמויות פוליטיות או בעלי עמדה בכירה אחרת.

2. משפטים הקשורים בסוגיה העומדת לדיון ציבורי אקטואלי.

3. משפטים שמעורבים בהם ידוענים מתחומי הבידור, הספורט והתקשורת.

4. משפטים בעלי היבט חריג – הן בהליך עצמו, והן בתוצאותיו הסופיות של הדיון (ענישה מחמירה או מקלה במיוחד).

5. משפטים שבמרכזם נאשם או תובע אזרחי בעל התנהגות חריגה. מניחות ערכו החדשותי של המשפט ועל פי הבחנתה הבסיסית של ג'יי טוכמן (Tuchman, 1978) בין חדשות "קשות" לחדשות "רכות" אפשר לומר שהמשפט מספק חדשות קשות כשהוא קולע לקריטריונים 1, 2 ו-4, ורכות בקריטריונים 3 ו-5. לכך מוסיף לוי "צ'ייסון" (Chaison, 1997) את ההבחנה כי בשל אטיותם של ההליכים המשפטיים המשפט מעניק בסיס גם לסיקור חוזר ונשנה, סדרתי, והוא הופך אותו לחדשות "מתמשכות".

חוקרים אמריקנים (Toobin, 1998; Tyndall, 1998; Christenson, 1999) מסבירים שהתקשורת מגלה עניין בגלל דעת הקהל. לדבריהם, משפטו של שחקן הפוטבול האמריקני אר-ג'יי סימפסון זכה לסיקור לאומי רחב גם מפני שהוא אפרו-אמריקני, והפער בין היחס ללבנים לבין היחס לשחורים במערכת החוק בארצות הברית היה באותם ימים נושא מרכזי בדיון הציבורי.

המחקרים מצביעים גם על קלות הסיקור היחסית של תחום המשפט, המעלים את קרנו במערכת החדשות. רונלד אריקסון (Ericson, 1996) טוען שבתחום המשפט יש מקורות הנחשבים בעלי אמינות גבוהה בעיני העיתונאים. משום כך הכתבים המשפטיים מתייחסים כמעט בלי ספקנות למסמכים שהמערכת מנפיקה, ואין הם נדרשים להקצות זמן לבדיקה נוספת כנהוג בתחומים אחרים. אנדרו טינדול (Tyndall, 1998) טוען כי לאטיות הליכי המשפט יש יתרונות לוגיסטיים "רווחיים" בעבור מערכת החדשות. ההתרחשות המשפטית מתרכזת במקום אחד, מועדי הדיונים ידועים מראש ועל כן עלות סיקור המשפט זולה יותר מסיקור פעולתם של מוסדות חברתיים אחרים, המתפרש על פני שטח גאוגרפי נרחב.

הערך הבידורי של המשפט הפופולרי

מייקל דלייקרפיני וברוס ויליאמס (Delli-Carpini & Williams, 2001) טוענים שהתקשורת החדשה מתאפיינת בנפילת המחיצות המסורתיות בין החדשות לבידור (Infotainment) ובשטוש גבולות בין המידע הפוליטי, כבד הראש, לבין הבידור הקל. תהליך זה לא פסח גם על חדשות המשפט. אחרים (McManus, 1994; Vinson, 2002) סבורים כי היסוד הבידורי במשפט עולה בקנה אחד עם שיקוליה הכלכליים של התקשורת. לדבריהם, ההתעניינות באירועים פליליים ובמשפט גברה בשנות השמונים בתגובה על ירידה בתפוצת העיתונים ועל הקמת תאגידי התקשורת. עיתונאים יודעים כי מצפים שידווחו על נושאים המעניינים את הציבור, לרבות משפטים שנחשפים בהם סיפורים "צהובים", בלי קשר לחשיבותם הערכית או החברתית (Holohan, 2005). חוקרי התקשורת פוקס,

תופעת ניהול המשפט בתקשורת המוכרת בעולם המערבי ומתבטאת בניסיונות להשיע על תוצאות המשפט באמצעות יצירת תפיסת אשמה או חפות של הנאשם בתקשורת לפני ההכרעה המשפטית בעניינו (Resta, 2008). נוסף על כך, יספק הניתוח ההשוואתי של הסיקור בשני העיתונים מסד למיפוי ההבדלים בסיקור המשפט בעיתון עילית לעומת עיתון פופולרי.

רקע תאורטי וסקירת ספרות

מראשית שנות השמונים נחקר סיקור משפטים בתקשורת בעולם המערבי בשורת מחקרים איכותניים וכמותיים. המחקרים הכמותיים בדקו את היקף הסיקור התקשורתי של המשפטים וזיהו את המשפטים ה"פופולריים" הזוכים לבלוטות יתר בתקשורת. המחקרים האיכותניים עסקו בניתוח ביקורתי של הסיבות להתעניינות שמראה התקשורת במשפט, במאפייני סגנון הסיקור של המשפט בתקשורת ובמידת הביקורת בתקשורת על מערכת המשפט.

היקף סיקור המשפט הפלילי בתקשורת המערבית

במחקרים אמפיריים מעטים נערכה השוואה כמותית של סיקור בית המשפט באמצעי התקשורת למיניהם. ממחקרים כמותיים שנעשו בבריטניה ובארצות הברית עולה כי הסיקור התקשורתי של בית המשפט רב יותר, כצפוי, בעיתונות הכתובה מאשר בתקשורת האלקטרונית בשל מגבלות מקום במהדורות החדשות ברדיו ובטלוויזיה (Solomine, 1980; Katsh, 1983; Duke, 1989; Solomine, 1980; Katsh, 1983; Duke, 1989; Bowels, Bormley & O'Callaghan, 1992; Glasgow Media Group, 1996; Ericson, 1996; Slotnick & Segal, 1998).

גם לחץ הזמן (המועד האחרון) בחדשות באמצעי התקשורת האלקטרונית מגביל את ההספק של כתבי המשפט לעומת עמיתיהם בתקשורת הכתובה, הנהנים ממשך זמן ארוך יותר לאיסוף החומר ועיבודו. לחץ הזמן על העיתונאי בתקשורת האלקטרונית גורם לו להעדיף סיקור נקודתי ושטחי. מחקרים כמותיים אחדים התמקדו בסיקור התקשורתי של המשפט הפלילי בלבד. במחקרים שנערכו בארצות הברית (Kaniss, 1991; Kaiser Family Foundation, 1998) נמצא שמקרי הפשע המדווחים אינם מייצגים את הכרוניקה הפלילית והמשפטית, שכן העיתונות מעדיפה לפרסם מעשי רצח ומעשי פשע סנסציוניים שבהם מעורבים ידוענים או בכירי ציבור. תופעה זו מכונה "חוק ההפכים" (Surette, 1998; Reiner et al., 2003). בניגוד לסטטיסטיקות הכלליות על שיעורי הפשע, בארצות הברית זוכה לסיקור תקשורתי רק קבוצה קטנה של עבריינים מבוגרים ובעלי מעמד חברתי גבוה יותר. חוקרי התקשורת פוקס, סיקל וסטייגר (Fox et al., 2007) טוענים כי לאחר אירועי הטרור בספטמבר 2001, חלה ירידה כמותית בסיקור המשפט הסנסציוני בחדשות בערוצי הטלוויזיה המרכזיים, בעוד שערוצי כבלים ייחודיים כמו ערוץ ה-Court TV הרחיבו את שעות השידורים החיים מבית המשפט.

הערך החדשותי של משפטים פופולריים

מחקרים בסוגיית הערך החדשותי של המשפט עסקו בניתוח רכיביו החדשותיים של המשפט וביתרונותיו הלוגיסטיים לחדשות. לדוגמה

הרשמיות בתחומי סיקורים. קל למקורות הרשמיים במערכת המשפט לעצב את הסיקור המשפטי, משום שהכתבים מפנימים את ערכי המערכת באורח טבעי ומתרחקים ממידע לא רשמי ואלטרנטיבי (ראו גם Gans, 1979; Cook, 1998; Manning, 2001; Stromback & Nord, 2006; Entman & Gross, 2008). עם זאת, לדעת החוקרים קית' בייבי וליב גיס (Bybee, 2007; Gies, 2008) אפשר להבחין בדעתנות גם בסיקור המשפט בתקשורת, תופעה המסייעת להפיכתו של ההליך המשפטי למוכן יותר לציבור ולהבלטת קולו של הכתב המסקר בשיח המשפטי.

בספרות המחקר המשפטית רווח המונח "משפט התקשורת" (Trial by the Media) לתיאור הוצאת ההליך הפלילי מבית המשפט אל התקשורת היוצרת בימה שיפוטית משלה ומחווה את דעתה בגלוי על חומר הראיות ועל הטענות המשפטיות של התביעה וההגנה. כך מבנה התקשורת תפיסת אשמה או חפות של הנאשם לפני ההכרעה המשפטית (Resta, 2008), מסכנת את הוגנות המשפט ופוגעת בשמו הטוב של הנאשם ללא קשר לתוצאה המשפטית בפועל. שנים ארוכות נבלמה תופעת "משפט התקשורת" בתקשורת הישראלית בשל אכיפת איסור הסובידיצה בחוק הפלילי (איסור על פרסום העשוי להשפיע על מהלך המשפט או על תוצאותיו)³. במהלך השנים, בשל פסיקה לא עקיבה במשפטים שבהם עמדו לדין עיתונאים בעבירה זו ובשל אי אכיפת האיסור בהוראת היועץ המשפטי לממשלה בשנת 1992 (משרד המשפטים, הנחיות היועץ המשפטי לממשלה, כרך ה, הנחיה מס' 51א, 13.3.1992), רבו ההפרות של איסור זה וכתוצאה מכך גם רווח משפט התקשורת (שגב, 2001).

תאוריית המדיאטיזציה (Mediatization)

המונח "מדיאטיזציה" (Mazzoleni & Schulz, 1999; Kepplinger, 2002; Schulz, 2004; Stromback, 2008) משמש בהערכה ביקורתית של הליך שינוי חברתי הנובע מכניסתה של תקשורת ביקורתית וצינית למרחב הציבורי. לטענת החוקרים הפכו המוסדות החברתיים לתלויים במדיה ונאלצים להתאים עצמם להיגיון המסחרי של תעשייה זו (Hjarvard, 2008). לדבריהם ההיגיון התקשורתי הפך ללב ההליך החברתי עצמו, והוא מעצב חלק ניכר מהחיים הפוליטיים והחברתיים שמעורבים בהם פוליטיקאים, יועצי תקשורת, עיתונאים והציבור הכללי. ואכן, מחקרים בגרמניה, בדנמרק ובאוסטרליה הצביעו על שינויים באופי הפעילות הפרלמנטרית ובהדגשים במדיניות הציבורית בהשפעת המדיה (Kepplinger, et al., 2011). ג'ספר סטרומבק ודניאלה דימיטרובה (Stromback & Dimitrova, 2011) התרכזו בניתוח מאפייני הסיקור העיתונאי המאייצים את הליך המדיאטיזציה במוסדות הפוליטיים והצביעו על העלייה במעורבות עיתונאית (Esser, 2008) שביטוייה הם התגברות הדעתנות בסיקור והדגשת הנראות של העיתונאי בטקסט הכתוב ובדיווחים בתקשורת הווידואלית. בין חוקרי המדיאטיזציה יש המצביעים על מגבלותיו של התהליך במוסדות שבהם רמת המיסוד גבוהה ורמת השקיפות מוגבלת (Schrott & Spranger, 2006). הליך המדיאטיזציה במערכת המשפט לא נחקר בעבר. מחקרים שונים דנו באסטרטגיות התקשורתיות של שופטים ושל עורכי דין (Davis, 2011; Wilkinson & Schulman, 2002).

סיקל וסטייגר (Fox et al., 2007) וסטפן הרינגטון (Harrington, 2008) מצביעים על מגמת "טבלואידיזציה" גם בעיתוני האיכות, שבמהלכה הופכות חדשות המשפט לחדשות בידור, במאמץ להרחיב את חוג הקוראים של עיתוני עילית. משום כך נשחקים ההבדלים המסורתיים (רועה, 1994) בין עיתוני איכות לעיתונים פופולריים. במחקר שנערך בישראל (סלצקי, 2007) נטען כי העיתון ידיעות אחרונות הוא מוצר כלאיים בין העיתון הפופולרי לעיליתני. אף כי הוא עושה שימוש בעיצוב גרפי של טבלואיד, הכותרות הראשיות של עמודי החדשות אינן עוסקות במובהק בחדשות פשע ומין, אלא במגוון נושאים זהה למתפרסם בעמודיו הראשיים של העיתון העיליתני. למרות השיקולים העיתונאיים המגוונים המניעים את סיקור המשפט בתקשורת, נמצאו במחקר תבניות סיקור קבועות.

סגנון הסיקור של המשפט בתקשורת

בארבעה מחקרים איכותניים החוקרים מזהים מאפיינים רווחים בסיקור הפוליטיקה המתאימים גם לאפיון הדיווח על המשפט בתקשורת (Chinball, 1977; Bennett, 1988; Haltom, 1998; Rhode, 1999). החוקרים מצביעים על המגמה לפשט ולתמצת את סיקור המשפט תוך העדפת הסיקור של השלב הראשון והסופי במשפט, והצגת תוצאת המשפט במונחים של מנצחים ומפסידים. החוקרים מצביעים גם על עלייה במידת הדרמה וההאנשה (התמקדות באדם ולא בסוגיה) בסיקור התקשורתי של ההליך המשפטי.

חוקרי התקשורת ליסה קוקלנז (Cuklanz, 1996) ולויד צ'ייסון (Chaison, 1977) מבקרים מנקודת מבט נאיר-מרקסיסטית את הנטייה המקצועית לדרמטיזציה, ואומרים שהתמקדותה של התקשורת במשפטים סנסציוניים מסיטה את תשומת הלב של הציבור מסוגיות מהותיות יותר. מנקודת מבט ביקורתית אחרת טוען ויליאם הולטום (Haltom, 1998) שההאנשה מעודדת בצופה "תגובת בטן" למשפט ולא חשיבה ביקורתית. חוקרי הסיקור התקשורתי של משפטים מדגישים כי השימוש בדרמטיזציה ובהאנשה יוצרים את ממד הנורמליזציה בסיקור המשפט. רונלד אריקסון (Ericson, 1996) אליסון יאנג (Young, 1996) וסיובן הולוהן (Holohan, 2005) טוענים שהמשפט והתקשורת כאחד "מנרמלים" אירועים שמאיימים על הסדר החברתי. שני מוסדות אלה מצביים זכוכית מגדלת על ערכי המוסר וכך יוצרים "פתולוגיזציה" של הסוטה מהם ומבצרים את מעמדן ההגמוני של רשויות החוק. הולטום מגדיר את הנורמליזציה כסינון מידע חדש דרך ערכים מסורתיים, אמונות ותדמיות של החברה, בתוך הבלטת קולן של הרשויות המבטיחות שהמצב יחזור לקדמותו. עיתונות ה"מנרמלת" מצבים ומתאימה אותם לידע המוקדם של הנמען נחשבת אמינה יותר מעיתונות המציגה מציאות אחרת, חלופית.

בין חוקרי התקשורת נתגלעה מחלוקת גם על ממדי הציניות והביקורת בסיקור המשפט בתקשורת. ליב גיס (Gies, 2008) טוענת כי הנטייה לציניות לא פסחה גם על סיקור תחום המשפט בתקשורת. מנגד, בשורת מחקרים נמצא כי התקשורת מבצרת את תדמיתו החיובית של בית המשפט ונשיאו (בוגוש והולצמן גזית, 2009; סומר, 2007; Bassok, 2009; Hertherington & Smith, 2007). מרק פישמן (Fishman, 1980) טוען כי עיתונאים נוטים לפרש את המציאות באמות המידה המקצועיות של בעלי המשרות

המרכזיים. שני שופטים נוספים שנחשדו בקבלת שוחד הועמדו לדין משמעתי ופרשו מתפקידם בלי משפט. באותה שנה הועמד לדין בפרשה אחרת גם השופט יעקב בר-דיין וזוכה מאשמת שוחד, אך פרש מתפקידו.

7) **משפט השופט אסנת אלון-לאופר** – בשנת 2006 הורשעה על פי הודאתה שופטת בית המשפט לענייני משפחה בבאר שבע, אסנת לאופר, בעבירות של פגיעה בפרטיות, חדירה לחומר מחשב והטרדת עד. העמדתה לדין עוררה גל של פרסומים ביקורתיים על דרכי מינוים של שופטים בישראל.

8) **משפט רמון** – בשנת 2007, הורשע שר המשפטים, חיים רמון, בביצוע מעשה מגונה בקצינה בלשכת ראש הממשלה בתל-אביב, בערב מלחמת לבנון השנייה. הפרשייה זכתה לסיקור נרחב, ומקצתו שודר בשידור חי מבית המשפט. המשפט עורר ויכוח ציבורי נוקב על תפקודן של רשויות החוק.

בהתאם לשיטתם של החוקרים הקנדיים (Sauvageau et al., 2006) ערכתי ספירה משווה של כל הכתבות וכל התמונות שפורסמו בעיתונים הנחקרים על המשפטים הנסקרים. ביקשתי ללמוד מנתונים אלה על השינויים בהיקף סיקור המשפט הפלילי הפופולרי ובבולטותו במרוצת השנים. לצורך הערכת השינויים בטון הסיקור של המשפט הפופולרי בתקשורת הישראלית גובשו קטגוריות ניתוח איכותני המבוססות על המאפיינים של סיקור המשפט בתקשורת כפי שזיהו חוקרי סיקור המשפט בתקשורת בעולם המערבי (Bennett & Feldman, 1981; Haltom, 1998; Spill & Oxley, 2003; Sauvageau et al., 2006), ואלה הם: (1) ממדי הדרמטיזציה וההאנשה (פרסונליזציה); (2) עירוב בין דעה לעובדה; (3) ממד הביקורת והיחס למקורות הרשמיים במערכת המשפט.

ניתוח הסיקור של המשפטים הנבחרים על סמך עירוב מאפיינים אלה הניח מסד למיפוי כרונולוגי של השינויים ביחסה של התקשורת אל ההליך המשפטי. קטגוריות ניתוח אלה מאפשרות גם להתחקות אחר שורשיה של תופעת ניהול המשפט בתקשורת המתבטאת בניסיונות הצדדים להשפיע על תוצאותיו. נוסף על כך ההשוואה בין סגנון סיקור המשפט הפלילי הפופולרי בין שני עיתונים מרכזיים ומסוגות שונות בישראל (עיליתני ופופולרי) מאפשרת לבדוק גם אם המגמה המסתמנת בתקשורת המערבית לטשטוש ההבדלים בין סוגי העיתונים האלה (טבלואידיזציה) מתחוללת גם בתחום סיקור המשפט הפופולרי בישראל.

ממצאים

היקף ובולטות סיקור המשפט הפלילי הפופולרי בעיתונים הנחקרים

לצורך הערכת ההבדלים בהיקף הסיקור העיתונאי של הפרשיות המשפטיות הנבחרות ומידת הבולטות שהוענקה להם בעיתונים השונים, ערכתי ספירה משווה של מכלול הכתבות והידיעות שהתפרסמו בעיתונים הנחקרים ומיפנו את אמצעי ההבלטה: פרסום בעמוד הראשון ושימוש באמצעים חזותיים. הממצאים בטבלה.

בטבלה אפשר לראות כי המשפטים הפופולריים זכו לערך חדשותי דומה בשני העיתונים וההבדלים בהבלטת הפרשיות בעיתונים השונים נובעים מפערים בסגנונות עריכה ההולכים ומיטשטשים החל באמצע

ובגוש, 2010) נחקר תהליך השינוי ביחסי הגומלין בין עורכי דין לעיתונאים המעצים את מהלכיו של הפרקליט בזירה התקשורתית, לעתים גם במחיר פגיעה בלקוח. עוד זוהה תהליך חדירה של ההיגיון התקשורתי לקהילת השופטים, שביטוייו הם הגברת ההדלפות לתקשורת ועלייה בחשיבות המיוחסת למדיניות התקשורתית של בית המשפט (פלג ובגוש, 2010).

מתודולוגיה

כדי לעקוב אחר התמורות במהלך השנים בסיקור משפטים פליליים פופולריים בתקשורת הישראלית אימצתי את שיטות המחקר הכמותי והאיכותני לניתוח טקסטים עיתונאיים. מכל עשור נבחרו צמד משפטים פליליים: במרכזו של האחד דמות מעולם המשפט שעמדה לדין, ובמרכזו של משנהו דמות פוליטית ידועה שחבשה את ספסל הנאשמים. לצורך המחקר נבדק הסיקור של כל אחד מהמשפטים **בהארץ** ו**בידיעות אחרונות**. בכל פרשה נאספו כל הכתבות והידיעות שפורסמו בעיתונים השונים משלב פרסום הפרשה ועד לשבוע לאחר פרסום ההחלטה השיפוטית המסכמת (הכרעת דין במקרה של זיכוי וגזר דין במקרה של הרשעה).

כל המשפטים שנבחרו לניתוח עונים להגדרה "משפט פופולרי" שטבע רוברט הרימן (Hariman, 1990) ועוררו ויכוחים ציבוריים שבהם בחנו האזרחים במבט ביקורתי את דרכי ההתנהגות החברתית שהוצגו לפנייהם, ואת התנהלותן של רשויות השלטון. אלה המשפטים שנותחו במחקר:

1) **משפט מלחי** – שופט בית המשפט המחוזי בתל אביב, אליעזר מלחי, הועמד לדין בשנת 1966 בעבירת שוחד בעקבות תלונתה של מתמחה לשעבר בלשכתו. המשפט שבו הועמד לדין בראשונה שופט מכהן עורר עניין ציבורי רב, ונחשפו בו פרטים על מערכת היחסים האינטימית בין השופט הנשוי למתלוננת ועל האזנות הסתר של המשטרה. בסופו של המשפט זוכה השופט מכל אשמה.

2) **משפט תל גיבורים** – בשנת 1965 סוקר בהרחבה משפטו של סמנכ"ל משרד הבריאות איש מפלגת המפד"ל, יהודה שפיגל, שהורשע בקבלת שוחד מקבלנים במיזם הקמת בית חולים בשכונת תל גיבורים שבדרום תל-אביב. שפיגל יצר את הרושם שהקריב את עצמו כדי להגן על בכירי מפלגתו, אך שמר על שתיקתו גם כאשר הוקמה ועדת בדיקה בפרשה. השר יצחק רפאל שנחשד במעורבות בפרשה לא נתבע.

3) **משפט ידלין** – בשנת 1976 זכה לסיקור רחב משפטו של מנכ"ל קופת החולים הכללית, אשר ידלין, שנעצר יומיים לפני שעמד להתמנות נגיד בנק ישראל. ידלין הורשע לפי הודאתו בפרשת שוחד. משפטו חשף שחיתות ציבורית ונחשב אחד הגורמים לשקיעתה של מפלגת העבודה.

4) **משפט אבו הצירא** – בראשית שנות השמונים זוכה מאשמת שוחד שר הדתות אהרון אבו הצירא. לאחר זיכוי טען כי משפטו מוכיח שהמסד האשכנזי רודף אותו בשל מוצאו המזרחי. הוא הקים מפלגה דתית לאומית מזרחית (תמ"י). לימים עמד השר למשפט נוסף בפרשת מרמה בנסיבות מחמירות ובו הורשע.

5-6) **משפט השופטים** – בשנים 1988-1989 פורסמה בהרחבה ובהבלטה פרשת שוחד שנחשפה בבית המשפט לתעבורה בתל-אביב. השופט אהרון כהן הורשע על שחשף את החקירה בפני אחד החשודים

טבלה: השוואה בין ההיקף והבולטות בסיקור משפטים פופולריים

הארץ	ידיעות אחרונות	
פרשת השופט מלחי (נמשכה שנתיים ושלושה חודשים)	110 פריטים ב־86 גיליונות. 2 דיווחים בעמוד הראשון. 2 תמונות	80 פריטים ב־80 גיליונות. 6 דיווחים בעמוד הראשון. 6 תמונות.
פרשת תל גיבורים (נמשכה שנה ותשעה חודשים)	61 פריטים ב־25 גיליונות. 2 דיווחים בעמוד הראשון. 1 תמונה.	64 פריטים ב־25 גיליונות. 9 דיווחים בעמוד הראשון. 9 תמונות.
פרשת ידלין (נמשכה ארבעה חודשים)	75 פריטים ב־61 גיליונות. 13 דיווחים בעמוד הראשון. 15 תמונות.	100 פריטים ב־62 גיליונות. 13 דיווחים בעמוד הראשון. 24 תמונות.
פרשת אבו חצירא (נמשכה שבעה חודשים)	175 פריטים ב־97 גיליונות. 29 דיווחים בעמוד הראשון. 7 תמונות.	165 פריטים ב־102 גיליונות. 19 דיווחים בעמוד הראשון. 29 תמונות.
פרשת השופטים (נמשכה 13 חודשים)	16 פריטים ב־23 גיליונות. 11 דיווחים בעמוד הראשון. 4 תמונות.	35 פריטים ב־23 גיליונות. 6 דיווחים בעמוד הראשון. 11 תמונות.
פרשת השופטת אלון־לאופר (נמשכה 15 חודשים)	14 פריטים ב־14 גיליונות העיתון. 0 דיווחים בעמוד הראשון. 4 תמונות.	14 פריטים ב־0 גיליונות. 1 דיווח בעמוד הראשון. 25 תמונות.
פרשת חיים רמון (נמשכה 8 חודשים)	111 פריטים ב־46 גיליונות. 10 דיווחים בעמוד הראשון. 73 תמונות.	83 פריטים ב־45 גיליונות. 7 דיווחים בעמוד הראשון. 82 תמונות.

בשימוש בתמונות, הרווח יותר בעיתון הפופולרי אם כי גם בעיתון העיליתני ניכרת עלייה בשימוש באמצעים חזותיים.

ממדי הדרמטיזציה וההאנשה

ניתוח איכותני השוואתי בין מאפייני הסיקור של המשפטים הפופולריים הנבחרים בשני העיתונים מגלה דמיון בהדגשת הפן הדרמטי, הפרסונלי וה"צהוב" בסיפור המשפטי. ההבדלים ביניהם נובעים מסגנון עריכה שונה. בעיתון הארץ השתמש העיתונאי שסיקר את משפטו של השופט מלחי בביטויים דרמטיים אך ורק בטורו האישי, **בידיעות אחרונות** התאפיינו גם הכותרות לידיעות החדשותיות בסגנון סנסציוני: "יש לנו עסק עם משוגעת"⁴. מהתיאורים הפיזיים של הדמויות במשפט מלחי נוצר בשני העיתונים ממד פרסונליזציה ההופך את ההליך המשפטי לעימות אישי בין הצדדים במשפט ומגביר את הדרמטיזציה בסיקור. כך נכתב בעיתון הארץ: "פעמיים עטה הנאשם על פניו הבעה קפואה ונעץ מבט ממושך בספסל שלפניו"⁵. כמקובל בעיתון הפופולרי (רועה, 1994) **ידיעות אחרונות** השקיע מאמץ באיסוף נתונים מספריים על משפט מלחי כדי להגביר את המלודרמה: "אתמול מלאו 15 יום לעמידתה של יונה סופר על דוכן העדים [...] לאורך כשישם שעות הספיקה לנקוב בשמותיהם של 110 אישים"⁶. אמצעי נוסף להגברת הדרמה סביב ההליך המשפטי ועידוד הקורא להזדהות עם המתרחש, נעשה בעיתון הפופולרי (רועה, 1994) בהבאת רשמיו של האזרח הקטן הצופה בדרמה המשפטית. כך לדוגמה תיאר העיתון את ביקורם של השופטים בזירת העבירה: "בעל קפה 'אנגל' היה נרגש למראה התכונה בבית־הקפה המפואר שלו. כאשר נודע לו כי מדובר במסע בית־המשפט לאורך התחנות

שנות השבעים. בשני העיתונים היה למשפט מלחי ערך חדשותי גבוה, אך בעיתון הפופולרי ניתנה לפרשה בולטות צורנית גדולה יותר. מגמה זו נמשכה בסיקור פרשת תל גיבורים. עם זאת, בסיקור פרשת ידלין מתגלה כי שני העיתונים הבליטו את הפרשה בעמוד הראשון בשכיחות דומה. **בידיעות אחרונות** פורסמו יותר תמונות מאשר **בהארץ**, אך גם בעיתון העיליתני פורסמו יותר תמונות מבעבר. במהלך סיקור פרשת אבו חצירא זכה לראשונה סיקור המשפט לבולטות גבוהה יותר בעיתון העיליתני, וליותר כותרות בעמודו הראשון של הארץ מאשר **בידיעות אחרונות**.

בפרשת השופטים אפשר להבחין בעיתון הפופולרי בסגנון עריכה חדש (כספי ולימור, 1996) שהתבטא בחלוקת המידע החדשותי בין מספר רב יותר של פריטים חדשותיים. עדיין העיתון הפופולרי עשה שימוש רב יותר בתמונות, אך בהמשך לקו שהסתמן בפרשת אבו חצירא הובלטה פרשת השופטים בעמודו הראשון של עיתון הארץ יותר פעמים מאשר בעמודו הראשון של **ידיעות אחרונות**.

פרשת השופטת אלון־לאופר נסקרה בשני העיתונים ברמת בולטות נמוכה מהמקרים האחרים והעיתון הפופולרי המשיך ועשה שימוש רחב יותר בתמונות מן העיתון העיליתני. היקף הסיקור של פרשת רמון היה דומה בשני העיתונים ונעשה שימוש רב באמצעי המחשה חזותיים גם בעיתון הארץ, שעבר "מתיחת פנים" שהתבטאה בצירוף כתבים ועורכים צעירים רבים.

לסיכום, מניתוח כמותי השוואתי של סיקור המשפטים הפופולריים אפשר להצביע על הבלטתם בסדר היום התקשורתית. לפרשיות שבהן עומדים לדין נבחרים ציבור יש ערך חדשותי רב יותר מאשר להעמדתם לדין של שופטים. עדיין נשמר ההבדל המסורתי

על המשפט הפופולרי. העיתון הפופולרי העדיף את ההתמקדות בפן הפרסונלי, בכאבו של הנאשם המפורסם, על פני הדיון בהשלכות העבירות המיוחסות לו. ברם, מאמצע שנות השבעים גם העיתון הפופולרי הרחיב את הדיון הציבורי במשפטי המפורסמים. יש בכך תמיכה בטענתה של מיכל סלצקי (2007) כי **ידיעות אחרונות** הוא יצור כלאיים ולא טבלואיד של ממש. עוד מתחוויר כי הרטוריקה ב**ידיעות אחרונות** סנסציונית יותר מאשר בעיתון **הארץ**, אך אפשר לזהות תהליך של טבלואידיזציה (Fox et al., 2007) גם בעיתון **הארץ**, המתבטא בעלייה בממד הדרמה והצהובנות בכותרות ובסגנון הדיווח על הליכי המשפטים הפופולריים בישראל.

ממד הביקורת על מערכת המשפט והיחס למקורות הרשמיים במערכת המשפט

במרוצת השנים השתנה יחסה של העיתונות הישראלית למערכת המשפט וגברה הביקורת על מוסד זה שנהנה מחסינות רבת שנים. הביקורת התפתחה במקביל להיעלמות קו הגבול המסורתי שנשמר במשך שנים בין עובדה לדעה בסיקור העיתונאי המשפטי בתקשורת ולהתעלמות מאיסור הסוביידיזציה.

בזמן סיקור פרשת מלחי נעדרה הביקורת מהסיקור העובדתי על המשפט, ומערכת המשפט זכתה ליחס מגונן בשני העיתונים. סגוריו של השופט מלחי העלו טענה על קונספירציה אפשרית שבה חברו קציני משטרה "לתפור תיק" לשופט מלחי משום שהיה נוקשה ביחסו לנציגי המשטרה בדיונים שניהל. **הארץ** כינה טענה זו "מחרידה" וגם **ידיעות אחרונות** לא יחס לה אמת ומשמעות.²¹ דומה ששני העיתונים הנחקרים הקפידו על כללי הסוביידיזציה והפנימו במלואה את גרסת התביעה. ממצא זה תואם את טענת המחקר על תופעת ה"עיתונות הקבוצתית" בסיקור המשפט, ועל נטייתה של התקשורת להתמסר למערכת החוק (Fishman, 1980; Ericson, 1996; Haltom, 1998).

מגמה דומה התגלתה בסיקור פרשת תל גיבורים. שני העיתונים נמנעו מלבקר את מערכת החוק והמשפט. גם בסיקור פרשת ידלין בשני העיתונים לא היו לכתבי המשפט השגות על בית המשפט, אך נשמעה ביקורת על השלטון ומערכת החוק. בימים שלאחר מלחמת יום הכיפורים הביקורת התקשורתית על הממסד הייתה חריפה ביותר (ברזילי, 1996; Peri, 2004), ובמהלך סיקור משפט ידלין נשמעה ביקורת מפיהם של כתבים פוליטיים שכתבו על הפרשה.²²

שלא כמו בפרשיות הקודמות שנסקרו עד כה, יצר **הארץ** בפעם הראשונה במה שיפוטית משלו מעל דפי העיתון עד כדי הצבעה על חולשתן של הראיות נגד ידלין. כתב הכתב הכלכלי בעיתון: "המושג שוחד קיים רק לגבי עובדי ציבור [...] ייתכן מאד שהמושג כולל את קופת-חולים, אך ספק אם הפרקליטות תרצה להגיש תביעה מסוגה לפי ההגדרה החדשה [...] כאשר ההוכחות אינן ברורות".²³

במהלך סיקור פרשה זו אפשר להבחין בהתגברות ההדלפות מהמשטרה וממקורבי הנאשם לתקשורת. בהארץ התפרסם במלואו מכתבה חריפה של הגב' דליה ידלין שקבלה על הדלפות המשטרה וביקשה רחמים על בעלה בנפרד.²⁴ בעיתון **ידיעות אחרונות** פורסמו ציטוטים של תיאורים מעוררים חמלה על ידלין מפי בת זוגו טליה לבני: "ידלין פרץ בבכי כששמע מטליה על מותו של עופר".²⁵ אפשר להבחין עדיין בשיירים של הצייתנות לממסד בתקשורת

שציינה יונה סופר בעדותה על מסירת השוחד [...] שירת את האורחים בזריזות, ומזג להם קפה חריף".⁷

בעת סיקור פרשת תל גיבורים, עיתון **הארץ** חיפה על מגבלות אמצעי ההבלטה בדרמה שבכתובה, אולם ההדגשים הדרמטיים שבהם בחר העיתון לעשות שימוש היו שונים לחלוטין מההדגשים שבהם בחר **ידיעות אחרונות**. **הארץ** הדגיש בכותרת למאמר פרשנות כי הנאשם שפיגל הוא "קורבן לפרובוקציה",⁸ ויצר את הדרמה בכותרות הבונות את מסגרת הסיקור של "הגיבור הנופל" (Wolsfeld, 1997), "עלייתו ונפילתו של יהודה שפיגל", והדגיש את משמעות המידע שנחשף על התרבות השלטונית המושחתת בישראל: "הכל למען המפלגה?".⁹

מנגד, כתיב **ידיעות אחרונות** לא הרחיבו בהיבטיה הציבוריים של הפרשה אך הפליגו לעתים על כנפי דמיונם המליצי כדי להוסיף צבע וממד פרסונלי לתיאורו היבש של ההליך המשפטי: "בחיוכי בוז ענו נאשמי תל-גיבורים לברכת השלום של עד התביעה".¹⁰ בסיקור פרשת ידלין גבר ממד הסנסציה גם בעיתון העיליני, במיוחד בכותרות שבעמודי הפנימיים: "פצצת הלם תוצרת בית".¹¹ מנקודת זמן זו היטשטש ההבדל בין שני העיתונים ובסיקור פרשת אבו חצירא גבר ממד הדרמה בעיתון העיליני והתבטא בהחרפת נוסח הכותרות ובפסקנותן, כגון "צו המוסר הממלכתי",¹² ובשימוש במספרים להגברת הדרמה: "103 ימים של אהרון אבו-חצירא".¹³ שלא כעיתון **הארץ**, **ידיעות אחרונות** בחר בכותרות דרמטיות ופרסונליות המבוססות על דברים שאמר אבו חצירא מדם לבו: "גם אם יתלו אותי ישנם דברים שלא אומר", "בתקופה הקשה הבנתי מה הביא את השר עופר להתאבד",¹⁴ ולא עשה שימוש בכותרות דרמטיות לתיאור העבירות מיוחסות לו.

תהליך שטטוש ההבדלים בין העיתונים נמשך ביתר שאת בסיקור פרשת השופטים. בעיתון העיליני אפשר להבחין בבירור מילים דרמטיות לכותרות של מאמרי הפרשנות: "שופטים חשודים מאד".¹⁵ הכותרות בעיתון הפופולרי היו פסקניות פחות, ובדומה למאפייני הסיקור של המשפטים הקודמים, הציטוטים של השופטים הנאשמים סיפקו כותרות צבעוניות לעמודים הפנימיים בעיתון **ידיעות אחרונות**: "משחקים בי ומעלילים עלי".¹⁶

בסיקור פרשת השופטת אלון-לאופר כינה **הארץ** את הפרשה "השופטת המצותת".¹⁷ כינוי זה מחוויר לעומת הכותרת הצהובה בעיתון **ידיעות אחרונות**: "סקס ואזיקים".¹⁸ עם זאת, חלו שינויים סגנוניים בעיתון הפופולרי, ובניגוד לעבר אין תיאורים פיזיים של הנאשמת, ונעלם קולו של האזרח הקטן ותגובתו על הסיפור הנפרש בהליך המשפטי.

בסיקור פרשת רמון גלש **הארץ** לכתובה צהובה יותר מהמקובל בעיתון. בדומה לסיקור המשפט ב**ידיעות אחרונות** חדרו לעתים ציטוטים ישירים משפת הרחוב לכותרות הדיווחים: "ה' היתה חולה על רמון"; "זו לא הנשיקה זה הטיוח".¹⁹ עם זאת, ב**ידיעות אחרונות** הכותרות למאמרי הדעה היו חריפות יותר כתוצאה מהשילוב שבין החיפוש אחר הדרמה לבין הקו הכללי התומך ברמון שהפגין העיתון: "פיגוע בדמוקרטיה"; "משפח רמון".²⁰ בשני העיתונים הפך משפט רמון למאבק אישי בין הנאשם למתלוננת, ובין הנאשם לחוקרי המשטרה והשופטים.

לסיכום, בשני העיתונים נתגלה עניין ומאמץ להצהבת הדיווח

בסיקור פרשת השופטים נמשכת המגמה שהסתמנה בסיקור פרשת אבו חצירא ובעיתון **הארץ** התרחב "משפט התקשורת". מאמרי הפרשנות והדעה בעיתון העילית שחשף את הפרשה ונהנה מהדלפות מחדרי החקירות נוקטים קו אקטיבי ומציעים למערכת המשפט (ולא רק למערכת הפוליטית) דרכי פעולה. במאמר המערכת של **הארץ** קרא הכותב למערכת המשפט להשעות את השופטים החשודים.³⁵ במאמר פרשני-ביקורתי בחן הפרשן המשפטי את עבירת הפרת האמונים וטען כי יש להעדיף את הפרשנות המרחיבה והמחמירה לעבירה זו.³⁶ עורך העיתון מחה על היעדר השקיפות ועל ניסיונות ההסתרה במערכת המשפט,³⁷ ועל מחסור בבדיקות התאמה ראויות למועמדים לשפיטה.³⁸

ברם, שני העיתונים נמנעו ממתחת ביקורת על הסדר הטיעון שנחתם בפרשה וגם לא מתחו ביקורת על המשטרה והתביעה, אף שבהכרעת הדין שזיכתה את בר-דיין השופטים עצמם מתחו ביקורת על "שטחיות חקירת המשטרה" שהביאה להעמדה לדין של השופט בר-דיין על סמך טענות שווא.³⁹ בשני העיתונים זכו להבלטה גם הקולות במערכת המשפט שביקשו למסגר את הפרשה כנקודתית בלבד. **בידיעות אחרונות** צוטט נשיא בית המשפט העליון שביקש לא להכתים את המערכת כולה בגלל הפרשה.⁴⁰ **הארץ** ציטט שופט בדימוס שאמר: "לא נעים שדבר כזה מתרחש אבל גם לא כל-כך נורא".⁴¹ אפשר שציטוטים אלה משקפים את הציווי המקצועי לאיזון בכתיבה העיתונאית, ואפשר שדובר כאן ברצון לגונן על דימויה של מערכת המשפט בכללותה בציבור.

17 שנים מאוחר יותר התגלה בשני העיתונים הנחקרים יחס ביקורתי דומה על מערכת המשפט משנחשפת פרשת השופטת אלון-לאופר. עיקרי הביקורת היו מוכרים מהעבר: סירובה של המערכת להפגין שקיפות ציבורית והליכי המינוי הבעייתיים לשיפוט. ברם, שני העיתונים הדגישו את הוגנותה ואת מקצועיותה של מערכת המשפט בישראל והציגו את הפרשה כמעידה של שופטת אחת. בעיתון **הארץ** נכתב: "די ב-20 שופטים שאינם מתאימים לתפקידם כדי לגרום עוול למערכת". בעיתון **ידיעות אחרונות** "הרגיעה" הכותבת את קוראיה: "רובם המכריע של השופטים ושל הפרקליטים הם ישרי דרך ונקיי כפיים".⁴² עם זאת הסתמן בפרשה נוהל חדש בשני העיתונים. הכתבים המסקרים את מערכת המשפט כתבו גם מאמרי דעה. בעיתון **הארץ** הכתב לענייני משפט עירב בין דעה לעובדה, סיקר באורח חדשנית את מהלכיה של לאופר-אלון וגם השיא לה עצה אסטרטגית-משפטית ועודד אותה להתפטר: "לאופר-אלון תעשה בחוכמה אם תחסוך לברק את המאמץ ותשעה את עצמה. או שאולי תעדיף לפרוש מכהונתה ולנהל את משפטה כאדם פרטי".⁴³ הנאשמת, השופטת אלון-לאופר, הגיבה לפרסומים ונכנסה אף היא לזירה התקשורתית. לאחר שנגזר דינה ולפני שנשמע הערעור העניקה השופטת ל**ידיעות אחרונות** ראיון בלעדי קורע לב שביקש לעורר את רחמי השופטים: "רק דבר אחד מכל מה שחווה אסנת אלון-לאופר בשנה וחצי האחרונות, מצליח להביא אותה לכדי בכי [...] כשמזכירים את הפרידה מבך זוגה".⁴⁴ בעיתון **ידיעות אחרונות** התפרסמה התפכחות אישית של כתבת המשפט מיחסה המגונן על מערכת המשפט: "הסתיימו הימים שהעיתונות סיפקה שירותי יחצנות למערכת המשפט בלי ביקורת".⁴⁵ קביעה זו נכתבה לקראת סיום משפטה של אלון-לאופר בימים שבהם סוקר בהרחבה משפטו של שר המשפטים, ח"כ רמון, שבו נפרצו

הישראלית שרווחה עד מלחמת יום הכיפורים (ברזילי, 1996; Peri, 2004). זו משתקפת בסיקור משפט זה ביחס המעורב אל המשטרה והפרקליטות. מצד אחד צוטטו בהרחבה טענותיו של ידלין על הפרת זכויותיו כשנחקר והעיתונים כתבו ביקורת על המשטרה גם במאמרי דעה: "המשטרה אינה מצדיקה את השיטה".²⁶ מצד שני כתבי המשטרה התגייסו להגנת מקורותיהם במשטרה כאילו זה מאבקם האישי. כתב עיתונאי ב**הארץ**: "זו היתה [...] חקירה דה-לוקס [...] הכל היה אלגנטי וסטרילי, על-פי החוק והספר ואף למעלה מזה".²⁷

בידיעות אחרונות ביקר כתב פרלמנטרי שהיה בעברו כתב לענייני משפט את תופעת ה"משפטיזציה" במערכת הפוליטית הישראלית בלי לעשות שימוש במושג זה שטרם נטבע אז, אך בהצבעה על חולשת המנהיגות בחברה הישראלית מול אישיותו של היועץ המשפטי לממשלה, פרופ' אהרון ברק: "המנהל הכללי החדש של המדינה הוא האורים והתומים לכל שאלה [...] דיקן הפקולטה למשפטים לשעבר הפך בעל כורחו להיות נשיא-המדינה וראש הממשלה בחד".²⁸

במהלך סיקור פרשת אבו חצירא קרא **הארץ** לראש הממשלה לפטר את השר ביוזמתו, חרף ההצהרה המסורתית שאדם הוא בחזקת זכאי כל עוד לא הוכחה אשמתו.²⁹ לאחר הזיכוי פתח העיתון במסע נוסף נגד חזרתו של אבו חצירא לשולחן הממשלה בטרם הסתיים משפטו השני.³⁰ הביקורת בעיתון **ידיעות אחרונות** על היבטיה הציבוריים של הפרשה עלתה מכתבות תחקיר,³¹ פחות ממאמרי דעה דעתניים. הבדל זה נובע מחדשנותו של העיתון הפופולרי הישראלי. כספי ולימור (1996) הצביעו על פיתוח תפיסת העיתונות החוקרת כביטוי למעבר לדגם העיתונות החדשה. כתבות התחקיר תפסו מקום בולט בעיתון **ידיעות אחרונות**, שהעסיק בסוף שנות השמונים צוותי תחקירנים, ועשה שימוש בסוגה זו יותר מן היומונים האחרים.

במקביל לעלייה במד הביקורת והדעתנות ביחס להליך המשפטי בסיקור פרשת אבו חצירא, גברה הפעילות התקשורתית של הצדדים במשפט. **הארץ** הבחין בדמותו של פרסומאי המציצה בפעם הראשונה מעבר לכתפו של השר. הכותב ניבא נבואות זעם על ניצול התקשורת להשפעה לא הוגנת על המשפט, נבואות שלימים התגשמו: "לא כל כך ברור לי מה תפקידו של פרסומאי בתפקיד כזה: האם עליו לעשות 'לובינג' אצל חברי ועדת הכנסת? האם עליו להשחיר בעיתונות את פניהם של זמיר או של זיגל? או סתם ליצור אווירה בדעת הקהל כדי שאבו-חצירא ייראה בעל תדמית יפה כשישב על ספסל הנאשמים?".³² עם זאת, יחסה של העיתונות למערכות החוק והמשפט היה מגונן. על מידת האמון שרחשו שני העיתונים ליועץ המשפטי לממשלה אפשר ללמוד מסיקור התפתחות מפתיעה בפרשה. התברר כי המשטרה לא דיווחה ליועץ המשפטי לממשלה על כל תמלילי האזנות הסתר שנעשו לעד המדינה. בעמוד הראשון של העיתונים הובלטה עמדתו של היועץ המשפטי לממשלה שביקש למזער את התנהלות המשטרה כפגם טכני ולא מהותי.³³ הסברו למחדל התקבל, והדיון התקשורתי גווע מיד. התנהלות דומה של המשטרה והתביעה תעמוד 26 שנים לאחר מכן במרכזו של דיון ציבורי סוער על הסתרת תמלילים של האזנות סתר שנעשו לשר המשפטים, חיים רמון, בחקירת המעשה המגונה שבו הואשם. בשני העיתונים לא ביקרו את הכרעת הדין שזיכתה את אבו חצירא. ברם, לאחר זיכוי קבע **ידיעות אחרונות** כי היועץ המשפטי לממשלה, פרופ' יצחק זמיר, כשל בהחלטתו להעמיד לדין את השר, ועל כן עליו להתפטר מתפקידו.³⁴

לצד הסיקור האינטנסיבי והדעתי של משפט רמון גברה פעילותם התקשורתית של הצדדים במשפט. חומרי הקירה רבים דלפו לתקשורת, לרבות תמלילי העימות שבין רמון למתלוננת.⁵⁶ באורח חריג התראינו גם ילדיה של השופטת חיותה כוחן, שישבה בראש ההרכב שהרשיע את רמון, וביקשו לגונן על אמם מפני המתקפה התקשורתית.⁵⁷ מהלך תקשורתי זה עורר ביקורת על השופטת כוחן בתוך מערכת המשפט ובתקשורת.⁵⁸

במרוצת השנים הסתמנה עלייה בממד הביקורת בסיקור המשפטי הפופולריים בתקשורת הישראלית. תהליך זה הוא בסיקור משפט ידלין (1977). יש בכך להעיד על המעבר בעיתונות הישראלית לאחר מלחמת יום הכיפורים (1973) מהדגם הקונסנציונלי (ברזילי, 1996; Peri, 2004) לדגם העיתונות החדשה והמתעמתת (Schudson, 1990; Peri, 2004). את הביקורת מתחו לרוב הכתבים הפוליטיים שנטלו חלק בסיקור המשפטי הפופולריים שבמרכזם היו נאשמים נבחרים ציבור. מנקודת זמן זו, אמצע שנות השבעים, מתח העיתון הפופולרי ביקורת גם על היועץ המשפטי לממשלה, ששיאה היה בשנות האלפיים. בעשור זה גם עיתון הארץ מתח ביקורת על ראשי התביעה הכללית. בשנות האלפיים חל שינוי גם בסגנון הדיווח של כתבי המשפט וגם הם שילבו בדיווחיהם את דעתם האישית ומתחו ביקורת על התביעה הכללית.

מסוף שנות השמונים נמתחה ביקורת בעיתונים הנחקרים גם על המינויים למערכת השיפוט, ביקורת הנמשכת בהווה. ברם גם בשנות האלפיים עדיין נשמעים בתקשורת הישראלית קולות תמיכה המבצרים את דימויו של בית המשפט כהוגן ומקצועי וחרף משיקולים פוליטיים ומתכונות תקשורתיות. כמו בעבר גם בשנות האלפיים, בעוד נבחרים ציבור שהועמדו לדין נתפסים כבבואה לשחיתות הפושה במסדרונות השלטון, שופטים העומדים לדין נתפסים כחריגים שאינם מעידים על יושרתה של המערכת.

במקביל לתמורות בסיקור המשפטי הפופולריים בתקשורת הישראלית, גברו גם ההדלפות לתקשורת ממערכת החוק וממקורבי הנאשמים לתקשורת. מאמצע שנות השבעים, התפתחה תופעת "משפט התקשורת" וחלה עלייה בפעילותם התקשורתית של הצדדים במשפט בניסיון להשפיע על תוצאות המשפט בעזרת דעת הקהל. תופעה זו חריפה בשנות האלפיים ובפעם הראשונה הגיבו מקורביה של שופטת מכהנת על ביקורת שנמתחה עליה בתקשורת.

דיון ומסקנות

מניתוח הסיקור של שמונה משפטים פופולריים בעיתונים הארץ וידיעות אחרונות עולה כי בסיקור המשפט בעיתונות הישראלית חלו תמורות מעמיקות המעידות על הליך המדיאטיזציה. ביטוייו של הליך שינוי חברתי זה הם הפיכתו של השיח על המשפט בתקשורת לציני ולביקורתי, בדומה לשיח הפוליטי, עלייה בממד הדעתנות ובנראות של העיתונאים המסקרים את המשפט והתגברות ניסיונות התקשורת להשפיע על תוצאותיו של ההליך המשפטי בדומה לניסיונה להפוך לשחקן המשתתף בזירה הפוליטית. במקביל התרחש מיזוג סגנוני בסיקור המשפט בעיתון העיליני ובעיתון הפופולרי, מיזוג המעצים את השפעתה של התקשורת על המרחב המשפטי.

במרוצת השנים הניעו הכתבים הפוליטיים שהצטרפו לכתבי המשפט בסיקור משפטי פוליטיקאים שינוי סגנוני של מיזוג הדרגתי

גבולות סיקור המשפט בתקשורת הישראלית.

בשני העיתונים הביעו הכותבים הקבועים והחיצוניים עמדה ברורה כלפי משפטו של רמון, לעתים תוך עירוב דעתם בדיווחיהם העובדתיים. עירוב זה בצד הסגנון החדש הנחרץ והפסקני, נטול ההיסוסים והלבטים, במאמרי הפרשנות המשפטיים, יצרו בימה שיפוטית בתקשורת שהקדימה את בית המשפט במסקנותיה על אשמתו של השר לשעבר.

מאמרי הדעה נגד מערכת החוק שפורסמו בעיתון הארץ השיאו לשופטים עצות מעשיות. פרופ' זאב סגל ביקר בחריפות את האזנות הסתר לרמון, והציע לבית המשפט להיענות להגנה אם תבקש לבטל את כתב האישום נגדו מטעמים של הגנה מהצדק.⁴⁶ מאמר הדעה החריף ביותר שביקש באורח גלוי להשפיע על החלטתם של שופטי של רמון על אשמתו היה מאמר מערכת שפורסם שבוע לפני הכרעת הדין. הכותב ביקש להתוות לשופטים את מתווה החלטתם. הוא הביע את דעתו נגד פסיקה המתבססת על ערכים, ביקורת שאפיינה את התקופה שלאחר פרישתו של נשיא בית המשפט העליון, פרופ' אהרן ברק (סומר, 2007). הכותב טען שלשופטים יש מוטיבציות תקשורתיות המרחיקות אותם מהכרעה משפטית נכונה: "גם שופטים הם רק בני אדם, וגם הם בוודאי רוצים לראות את עמדתם ה'ערכית' מתנוססת בכותרות העיתונים. ואולם אין זו מלאכתם. תפקידם לקבוע אם רמון זכאי או אשם".⁴⁷

שלא כבמקרים האחרים, לאחר ההרשעה ביקר הארץ את הפן המשפטי שבהכרעת הדין, הצביע על סתירות משפטיות,⁴⁸ ומתח ביקורת אישית על השופטים עצמם שסגנון כתיבתם מתלהם ופופוליסטי.⁴⁹ ברם, גם כתבי מאמרי הפרשנות החריפים בעיתון הארץ השתדלו לשמור על איזון ביחסם למערכת המשפט: "כפי שאפשר להניח, פסיקתו של בית-המשפט לא תהיה שונה מפסיקה בכל עניין פלילי אחר",⁵⁰ וניסו לגונן עליה מפני מתקפות הפוליטיקאים: "מוכרחים לומר 'הרף' לשני הצדדים. כשמערכת המשפט נהפכת לשדה מערכה פוליטי יצרי, חסר עכבות, היא חדלה להיות מערכת משפט".⁵¹

בידיעות אחרונות התרחב "משפט התקשורת" לממדים לא מוכרים מהעבר. העיתון שלח שתיים מעדות ההגנה במשפטו של רמון לבדיקת פוליגרף לצורך הערכת מהימנותו לפני הכרעת הדין במשפט,⁵² וכתבי העיתון חיוו את דעתם גם על יושרה של המתלוננת בעוד המשפט מתנהל. בעלת טור פוליטי בחנה את צילומיהם המשותפים של השר והמתלוננת והטילה ספק בנוק שנגרם לצעירה: "למרות עדות המתלוננת על מצבה הנפשי אחרי האירוע, קשה למצוא עקבות של זעזוע בתמונה".⁵³ הביקורת על מערכת החוק הייתה חריפה יותר בידיעות אחרונות עד כדי טענה ל"תפירת התיק" נגד רמון ולחוסר אמינותה של מערכת החוק בישראל.⁵⁴

לאחר ההרשעה פורסמו מקצת מאמרי הפרשנות בעמודו הראשון של העיתון הפופולרי, וכך הוענק לפרשנויות המשפטיות תוקף עובדתי. מאמר הדעה המכוון שפורסם בעיתון ידיעות אחרונות נכתב בידי דניאל פרידמן, חתן פרס ישראל במשפט, שזמן קצר לאחר מכן מונה שר המשפטים. המאמר עורר הדים רבים.⁵⁵ בשל מעמדו האקדמי והציבורי הרם של מחברו שהעניק לכתוב תוקף הפך המאמר למעין "חוות דעת מומחה" בבית המשפט של העיתון. פרידמן קבע כי דובר בהרשעה מכוונת, מגמתית, חסרת ביסוס משפטי, שסימלה את סופה של מערכת הצדק שחדלה להיות דמוקרטית.

להגיב על המתפרסם אודותיהם. כך הואצה חדירתו של ההגיון התקשורתי לשיח הציבורי על המשפט בדומה לחדירתו לשיח הפוליטי.

ניתוח סיקור המשפטים הפופולריים בעיתונים הארץ וידיעות אחרונות העלה עוד כי במרוצת השנים שני העיתונים נעשו דומים זה לזה בהערכת ערכו החדשותי של הסיפור המשפטי, במוקדי הביקורת של מאמרי הדעה בסגנון הכותרות ובשימוש באמצעים חזותיים. במחקרי תקשורת קודמים (Paletz, 1988; Wolfsfeld, 2001) נטען כי מסרים תקשורתיים אחידים מגבירים את השפעת הפרסומים בתקשורת על הליכי קבלת ההחלטות במוסדות המסוקרים. מכאן שגם ההאחזה במסרים התקשורתיים על מערכת המשפט בישראל יכולה להסביר את השינויים שנמצאו במחקרים קודמים על העלייה בנכונותם של שחקני המשפט, השופטים ועורכי הדין, להתאים עצמם ללחיצה של התקשורת הישראלית (פלג ובוגוש, 2010 א וב).

סיכום

לטענות המחקר ביחס להשלכות תהליך המדיאטיזציה של המשפט בישראל על סיקור המשפט בתקשורת הישראלית נמצא אישוש כמעט מלא. נמצא כי בתקשורת הישראלית סגנון הסיקור של המשפט הפופולרי היה לפרסונלי, לביקורתי ולמושחז יותר מבעבר, ועיתונאי המשפט עושים שימוש באותם מסגורים שבהם עושים הכתבים הפוליטיים שימוש רווח (Wolfsfeld, 1997). סיקור המשפטים הפופולריים בתקשורת הוא נרחב ובוולט וההדים לו מגיעים לשדות חברתיים אחרים (Bourdieu, 1987), ומשפיעים גם על התייחסותם של מוסדות ומעצבי דעה למשפטים המתנהלים. כך מגיבים לעתים פוליטיקאים, אנשי רוח ובעלי דעה מתחומי ידע אחרים על פרסומים בתקשורת על ההליך המשפטי, ומעתיקים ומרחיבים את הדיון בו גם לזירות השיח שלהם. מסיבה זאת מתעצמת תחושתם של עורכי-הדין שעליהם להשתתף בשיח התקשורתי כדי להגן על לקוחותיהם ולזכות בפרסום אישי (פלג ובוגוש, 2010 ב).

אולם בדומה לנטען במחקרים קודמים על מגבלות המדיאטיזציה במוסדות פוליטיים בעלי מאפיינים ייחודיים הבולמים הליך זה (Schrott & Spranger, 2006) גם למערכת המשפט מאפיינים אלה: היעדר שקיפות, רמת מיסוד ופורמליזם גבוהים. ואכן, במחקר קודם שערכתי עם רינה בוגוש (פלג ובוגוש, 2010 א) מצאנו כי אתוס השפיטה הקלסי, התובע ריחוק מהתקשורת ומדעת הקהל, עדיין חזק בקרב השופטים בישראל ומהווה בלם בפני הליך המדיאטיזציה במערכת המשפט. מעורבותם הגלויה של השופטים בזירה התקשורתית נתגלתה כחריגה גם במחקר זה. יתר על כן, עדיין נשמעים קולות בתקשורת המגוננים על בית המשפט ומחזקים את דימוי השפיטה המקצועית וההגונה בישראל, ומכאן שעדיין הביקורת על מערכת המשפט מוגבלת בהיקפה ובחריפותה לעומת הביקורת על נבחרי ציבור.

למרות מגבלות הליך המדיאטיזציה בקהילת המשפט בהשוואה למתחולל במערכות פוליטיות, עדיין אורבת סכנה לבית המשפט ולעורכי הדין בהיענות לכללי המשחק התקשורתיים מכך שהם נותנים בדרך זו לגיטימציה לביקורת עליהם. כנגד מתדרך עיתונאים ימצא מי שיתדרך עיתונאים נגדו, ומי שמפעיל מרואיינים נגד בכירי המערכת ימצא בכירים אחרים המפעילים מרואיינים משלהם. ככל

בין סיקור המשפט לסיקור הפוליטי. הכתבים הפוליטיים בשני העיתונים עוררו בסיקור משפטיהם של נבחרי ציבור דיון נוקב על אמות המידה המוסריות של השלטון ודיון זה דחק את הדיון בהליך המשפטי עצמו. הכתבים הפוליטיים לא השתתפו בסיקור משפטיהם של שופטים שעמדו לדיון ולכן רף הביקורת בסיקור משפטים אלה נמוך יותר. ממצא זה תואם את טענת המחקר על נטייתה של התקשורת המשפטית להתמסר למערכת החוק (Davis, 1994; Haltom, 1998).

ברם, בהשפעת הכתבים הפוליטיים גילו בהדרגה גם כתבי המשפט בישראל דעתנות. במהלך סיקור העמדתה לדיון של השופטת אלון-לאופר הביעו כתבי המשפט בשני העיתונים את דעתם על הפרשה, וביתר שאת בזמן סיקור משפט רמון. הכתבים והעורכים הציגו את מערכת המשפט ככושלת בעיתון הארץ, וכמונעת בידי אינטרסים זרים בעיתון ידיעות אחרונות.

כתבי המשפט בשני העיתונים מתחו ביקורת נוקבת על הכרעת הדין במשפט רמון וביקורת אישית על השופטים עצמם, ובדרך זו הוסיפו נדבך על הצמצום בריחוק ובממד המיתי המפריד בין השופטים לציבור (כספי, 2007). הביקורת בסיקור המשפט הפכה אצל כתבי המשפט בשני העיתונים לערך מכונן של הסמכות העיתונאית, וכמו בסיקור הפוליטיקה (ניגר, זנדברג ומאירס, 2007) הוא מהווה תחליף גם לאתוס האובייקטיביות. בתחום סיקור המשפט נמצא כי הביקורת תפסה את מקומם של התיאורים החזותיים שאפיינו את סיקור המשפט בעיתונות וגם את השמעת קולו של האזרח הקטן המגיב על ההליך המשפטי. עליית הציניות והביקורת נועדה לשרת את מטרותיהם הכלכליות של העיתונים המעוניינים בחידושים סגנוניים שיועילו להגברת תפוצתם.

ממצאים אלה על עליית ממדי הביקורת בסיקור המשפט בישראל תורמים לדיון המחקרי (בוגוש והולצמן-גזית, 2009; Gies, 2008) בשאלה אם המקורות הרשמיים במערכת המשפט מצליחים לנווט את הסיקור התקשורתי או שהעיתונאים קוראים תיגר על מערכת המשפט כפי שהם עושים בסיקור מוסדות חברתיים אחרים. בשנות האלפיים סיקור המשפט בתקשורת הישראלית אינו צייתי. הציניות הגוברת בתקשורת מוגדרת כאחד ממאפייני הבולטים של הליך המדיאטיזציה (Schulz, 2004; Strombeck, 2008).

עוד נמצא במחקר כי ככל שגברו ההדלפות לתקשורת ממערכת החוק ומהנאשמים, כן התחמשו העיתונים בחומר בלעדי והביעו את דעתם הביקורתית על המשטרה ועל הנאשם למרות איסור הסובי-יודיציה שאמנם אכיפתו נפסקה בשנת 1992 בהוראת היועץ המשפטי לממשלה, אך הוא עדיין קיים בספר החוקים. בשנות האלפיים התבטלה ההפרדה המסורתית בין דעה לעובדה במאמרים על המשפט, והכתבים המסוקרים הביעו את דעתם על הצדדים במשפט בתוך הדיווח החדשותי, כמקובל בסיקור הפוליטיקה. המצרף של ההדלפות והעלייה בממד הדעתנות בסיקור והפסקת אכיפת איסור הסובי-יודיציה, הניחו את המסד ליצירת זירה שיפוטית בעיתונים. זירה זו מתחרה בבית המשפט ומציעה לקוראיה עובדות ושיפוט המבוסס הן על ניתוח משפטי והן על השכל הישר.

שינויים אלה הגבירו את הנראות של כתבי המשפט בזירה המשפטית ובדומה להשפעת הכתבים בזירה הפוליטית (Stromback & Dimitrova, 2011) התעצמה תחושת ההכרח של הצדדים במשפט

- 24 "מכתב גלוי מאשתו של ידלין", **הארץ**, 19.11.1976, עמ' 13.
- 25 א' אבנרי, "ידלין פרץ בבכי כששמע מטליה על מותו של עופר", **ידיעות אחרונות**, 5.1.1977, עמ' 1.
- 26 ד' גניחובסקי, "המטרה אינה מצדיקה את השיטה", **ידיעות אחרונות**, 12.10.76, עמ' 10.
- 27 נ' דונביץ, "בלא יחס מיוחד", **הארץ**, 20.10.1976, עמ' 4; גניחובסקי, שם; א' אגוזי וג' ברון, "כך פועלת מחלקת הונאה", **ידיעות אחרונות**, 22.10.1976, עמ' 4.
- 28 ג' רייכר, "הוד מעלתו היועץ", **ידיעות אחרונות**, 17.1.1977, עמ' 11.
- 29 מאמר מערכת, "צו המוסר הממלכתי", **הארץ**, 5.9.1980, עמ' 13.
- 30 י' מרקוס, "קדוש הוא איננו", **הארץ**, 27.5.1981, עמ' 11.
- 31 א' אבינרי, "הקצבות משרד הפנים כיצד ולמי", **ידיעות אחרונות**, 17.10.1980, עמ' 4.
- 32 י' מרקוס, "הפרסומאי של אבוהצירא", **הארץ**, 16.12.80, עמ' 9.
- 33 ג' אלון, "פרופ' זמיר נחוש", **הארץ**, 23.12.1980, עמ' 1; ג' ליאור, "זמיר: אי דיווח המשטרה על הקלטות גוטליב – לא במזיד", **ידיעות אחרונות**, 23.12.1980.
- 34 ד' לנדאו, "פסק דין נגד היועמ"ש", **ידיעות אחרונות**, 27.5.1981, עמ' 11.
- 35 עורך **הארץ**, "שופטים שלא מעל לחשד", **הארץ**, 27.1.1988, עמ' 9.
- 36 ז' סגל, "דור השופט את שופטיו", **הארץ**, 28.1.1988, עמ' 9.
- 37 מאמר מערכת, "שופטים שלא מעל לחשד", **הארץ**, 27.1.1988, עמ' 9.
- 38 ג' אלון, "השופטים מאחורי המסכה", **הארץ**, 4.2.1988, עמ' 9.
- 39 מ' פוליטי, "השופט בר דין: לא שפטי אדם שאני נאשם בקבלת שוחד ממנו", **ידיעות אחרונות**, 2.1.1989, עמ' 8.
- 40 כתב **ידיעות אחרונות**, "נשיא בית-המשפט העליון: מערכת המשפט תגבר על כישלונות", **ידיעות אחרונות**, 4.2.1988, עמ' 9.
- 41 ג' אלון, "שיחת היום עם שופט בדימוס", **הארץ**, 6.5.1988, עמ' 2.
- 42 ז' סגל, "סוכת שפיטה במתקפה", **הארץ**, 17.10.2005, ב; ט' צימוקי, "כשמערכת המשפט מנסה להסתיר", **ידיעות אחרונות**, 6.12.2006, עמ' 7.
- 43 י' יועז, "אם השופטת תואשם, היא תושעה", **הארץ**, 30.8.05, עמ' 11.
- 44 ר' טל, "זה היה מביש, פוגע, משפיל", **ידיעות אחרונות**, 24 שעות, 3.12.2006, עמ' 6.
- 45 ט' צימוקי, "כשמערכת המשפט מנסה להסתיר", **ידיעות אחרונות**, 6.12.2006, עמ' 7.
- 46 ז' סגל, "ניתן לבטל כתב אישום", **הארץ**, 5.11.2007, עמ' 4.
- 47 מאמר מערכת, "מי יקבע את עתידו של רמון", **הארץ**, 22.1.2007, ב1.
- 48 נ' חסון, "השופטים: הנשיקה", **הארץ**, 30.3.2007, עמ' 2.
- 49 ד' רוזנבלום, "איבדו את הראש", **הארץ**, מוסף **הארץ**, 2.2.2007, עמ' 9, ל' גלילי, "מבוכה ציבורית", **הארץ**, 5.2.2007, ב2.
- 50 ז' סגל, "מה ישתנה בשנת המשפט", **הארץ**, 1.1.07, עמ' ב1.
- 51 י' ורטנר, "מלחמת אולמרט השנייה", **הארץ**, השבוע, 9.2.2007, עמ' 3.
- 52 י' ירקוני, "בדיקת פוליגרף", **ידיעות אחרונות**, 14.1.2007, עמ' 9.
- 53 ס' קדמוני, "חיים ביד הלשון", **ידיעות אחרונות**, 15.9.08, עמ' 8.
- 54 ק' מן, "שיבוש מכון", **ידיעות אחרונות**, 5.11.2006, עמ' 7; ט' צימוקי, "בין חלמאות לזדון", **ידיעות אחרונות**, 9.11.2006, עמ' 11.
- 55 ד' פרידמן, "משפח רמון", **ידיעות אחרונות**, המוסף לשבת, 2.2.07, עמ' 10.
- 56 ג' וייץ, "פרשת רמון: העימות", **הארץ**, מוסף **הארץ**, 17.11.2006, עמ' 14.
- 57 א' אברמוב, ומ' רונן, "המרשיעה", **ידיעות אחרונות**, 24 שעות, 4.2.2007, עמ' 6.
- 58 י' יועז, "השופטת שלחה את ילידה להתראיין: בייניש הגנה עליה ולא על האתיקה", **הארץ**, 20.2.2007, עמ' 1.

שיגבר ממד הביקורת והדעתנות בסיקור יואץ הליך המדיאטיזציה, תגבר השפעת התקשורת על התנהלותם של שחקני המשפט ויתרחב "משפט התקשורת" המסכן את ערכיו של ההליך ההוגן. מומלץ להמשיך ולבדוק אמפירית את מאפייני הסיקור של המשפטים הפופולריים בישראל ובהמשך למחקרם של סגל, פוקס ובלס (2011) על השפעת התקשורת על עמדות הציבור ביחס למשפט קצב, ראוי להרחיב את הבדיקה האמפירית של השלכותיו של הסיקור התקשורתי על עמדות הציבור ביחס למערכת המשפט.

הערות

- 1 ד' רוזנבלום, "אטרקציות והפעלות לקיץ 2011", **הארץ**, מוסף, 15.7.11, עמ' 7.
- 2 לדוגמה, מדי שנה מייחדת לשכת עורכי הדין מושב מיוחד לנושא זה בכנס השנתי באילת, דיון בפורום השולחן העגול ע"ש ג'ורג' שולץ. www.idi.org.il.
- 3 סעיף 71 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב] תשמ"ד 1984. תחולת האיסור הוגבלה בשנת 2002.
- 4 ג' רייכר, "יש לנו עסק עם משוגעת", **ידיעות אחרונות**, 21.9.1966, עמ' 1.
- 5 סופר **הארץ** בירושלים, "התחדש משפט מלחי", **הארץ**, 19.9.1966, עמ' 6.
- 6 ג' רייכר, "יונה סופר: ב.ג. הכריח אותי למלא תפקיד מסוים בשביל המדינה", **ידיעות אחרונות**, 6.2.1967, עמ' 3.
- 7 הנ"ל, "שיירת יונה סופר ביקרה בת"א", **ידיעות אחרונות**, 21.3.1967, עמ' 4.
- 8 סופר **הארץ**, "שפיגל קורבן לפרובוקציה", **הארץ**, 4.11.1963, עמ' 6.
- 9 ד' מרגלית, "עלייתו ונפילתו של יהודה שפיגל", **הארץ**, 21.10.1964, עמ' 4; ש' טבת, "הכל למען המפלגה?", שם, עמ' 2.
- 10 י' אדירם, "בחיוכי בוז ענו נאשמי תל-גיבורים", **ידיעות אחרונות**, 8.5.1963, עמ' 3.
- 11 א' ברזילי, "פצצת הלם מתוצרת בית", **הארץ**, 18.2.77, עמ' 12.
- 12 מאמר מערכת, "צו המוסר הממלכתי", **הארץ**, 5.9.1980, עמ' 13.
- 13 ע' אלדר, "אנטומיה של חקירה", **הארץ**, 5.12.1980, עמ' 15.
- 14 ח' שיבי, "גם אם יתלו אותי ישנם דברים שלא אומר", **ידיעות אחרונות**, 10.3.1981, עמ' 9; הנ"ל, "אבו חצירא: בתקופה הקשה הבנת", שם, 25.5.1981, עמ' 3.
- 15 ז' סגל, "שופטים חשודים מאוד", **הארץ**, 22.1.1988, עמ' 1.
- 16 מ' פוליטי, "השופט בר-דין הנאשם בקבלת שוחד: משחקים בי ומעלילים עלי", **ידיעות אחרונות**, 9.1.1989, עמ' 8.
- 17 י' יועז, "מזוז החליט: השופטת המצותחת לדין פלילי", **הארץ**, 30.8.2005, עמ' 11 א.
- 18 צ' ברוט, "סקס ואזיקים", **ידיעות אחרונות**, 1.8.2005, עמ' 23.
- 19 נ' חסון, "עדויות: ה' הייתה חולה על השר רמון", **הארץ**, 2.1.2007, עמ' 6; א' אשרי, "זו לא הנשיקה זה הטיוח", שם, עמ' 1.
- 20 ט' צימוקי, "פיגוע בדמוקרטיה", **ידיעות אחרונות**, 3.11.2006, עמ' 2; ד' פרידמן, "משפח רמון", **ידיעות אחרונות**, המוסף לשבת, 2.2.2007, עמ' 10.
- 21 ג' רייכר, "יש שופטים המראים יחס מיוחד למשטרה ולפרקליטות", **ידיעות אחרונות**, 22.5.1967, עמ' 4; סופר **הארץ** בירושלים, "בדין עשה קרתי", **הארץ**, 16.11.1966, עמ' 4; ג' רייכר, "פרקליטו של מלחי: 'אכבול את מלחי בשלשלאות ברזל'", **ידיעות אחרונות**, 28.11.1966, עמ' 4.
- 22 י' מרקוס, "הדילמה בפרשת ידלין", **הארץ**, 7.10.1976, עמ' 9; א' לוי ומ' גולן, "ליקויי תקשורת או רכילות", **הארץ**, 17.10.1976, עמ' 9.
- 23 מאמר מערכת, "איך לערב סמכויות", **הארץ**, 17.10.1976, עמ' 2.

- edition). New Brunswick and London: Transaction Publishers.
- Cook, T. (1998). *Governing with the News: The News Media as a Political Institution*. Chicago IL: University of Chicago Press.
- Cuklanz, L. (1996). "Mainstream Coverage: Trial as News Events", in M. Brown & A. Press (eds.), *Rape on Trial: How Mass Media Construct Legal Reform and Social Change* (pp. 48-84). Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Darr, A. & L. Zer-Gutman (2007). "Lawyers, Public Relations and the Media: A Changing Barter Economy within a Community of Practice", *Journal of the Legal Profession*, 14(3), pp. 1-21.
- Davis, R. (1994). *Decisions and Images*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall (2011). *Justices and Journalists: The U.S. Supreme Court and the Media*. New York: Cambridge University Press
- Delli-Carpini, M. & B. Williams (2001). "Let us Infotain You: Politics in the New Media Environment", in W.L. Bennett & R. Entman (eds.), *Mediated Politics: Communication in the Future of Democracy* (pp. 160-181). New York: Cambridge University Press.
- Duke, P. (1989). "The US. Supreme Court: A Journalist View", *Washburn Law Journal*, 28, pp. 343-356.
- Elmelund-Praestekaer, C., D. Hopmann & A. Norgaard (2011). "Does Mediatization Change MP-Media Interaction and Attitudes towards the Media? Evidence from a Longitudinal Study of Danish MPs", *The International Journal of Press/Politics*, 16(3), pp. 382-403.
- Entman, T. & K. Gross (2008). "Race to Judgment: Stereotyping Media and Criminal Defendants", *Law and Contemporary Problems*, 71, pp. 93-133.
- Ericson, R. (1996). "Why Law is Like News", in D. Nelken (ed.), *Law as Communication* (pp. 195-230). Aldershot: Dartmouth.
- Esser, F. (2008). "Dimensions of Political News Cultures: Sound Bite and Image Bite News in France, Germany, Great Britain, and the United States", *International Journal of Press/Politics*, 14, pp. 401-428.
- Fishman, M. (1980). *Manufacturing the News*. Austin, TX: University of Texas Press.
- Fox, R., R. Van-Sickel, & T. Stieger (2007). *Tabloid Justice: Criminal Justice in an Age of Media Frenzy*. 2nd ed., London: Lynne Rienner Publishers.
- Galtung, J. & M. Ruge, (1965). "The Structure of Foreign News", *Journal of Peace Research*, 2, pp. 64-90.
- Gans, H. (1979). *Deciding What's News: A Study of CBS Nightly News, Newsweek and Times*. New York: Pantheon.
- Gies, L. (2008). *Law and the Media: The Future of an Uneasy Relationship*. Oxson: Routledge-Cavendish.
- Glasgow Media Group (1996). *Media and Mental Distress*. Glasgow: Glasgow University Media.
- Haltom, W. (1998). *Reporting on the Courts*. Chicago: Nelson-Hall Publishers.
- Hariman, R. (1990). *Popular Trials Rhetoric, Mass Media, and the Law*. Tuscaloosa & London: The University of Alabama Press.
- Harrington, S. (2008). "Popular News in the 21 Century: Time for a New Critical Approach?", *Journalism*, 9(3), pp. 266-284.
- Hertherington, J. & J. Smith (2007). "Issue Preferences and Evaluations of the U.S. Supreme Court", *Public Opinion Quarterly*, 71(1), pp. 40-66.
- Holohan, S. (2005). *The Search for Justice in a Media Age*. Aldershot: Ashgate.
- Hjarvard, S. (2008). "The Mediatization of Society: A Theory of the Media
- מקורות**
- בוגוש ר' וי' הולמן גזית (2009). "תיקים בתקשורת: בית המשפט העליון בתקשורת הכתובה, 1970-2000", *מגמות*, מז (2-1), עמ' 62-85.
- ברזילי, ג' (1996). "מדינה, חברה וביטחון לאומי: תקשורת המונים ומלחמות". בתוך: ד' כספי וי' לימור (עורכים), *אמצעי תקשורת המונים בישראל (עמ' 645-662)*. תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה.
- גרוסמן, ר' (1991). *משפט דמיאניוק בראי העיתונות הכתובה: היות בסיקור עבודת מוסמך, האוניברסיטה העברית בירושלים*.
- יבלונקה, ח' (2001). *מדינת ישראל נגד אדולף אייכמן*. תל-אביב: ידיעות ספרים.
- כספי, ד' וי' לימור (1996). *אמצעי תקשורת המונים בישראל*. תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה.
- כספי, ד' (2007). "'Demedocracy' על דמוקרטיה מתוקשרת ונגעיה", *קשר*, עמ' 14-6.
- להב, ה' (2006). *שקופות: פטריארכיה בטקסט העיתונאי: מקרה מבחן של סיקור אוגוסט בעיתונות בישראל*. עבודת דוקטור, אוניברסיטת תל-אביב.
- נייגר, מ', א'זנדברג וא' מאירס (2007). "רטוריקה של ביקורתיות: ביקורת מאתגרת ביקורת מאשרת והעיתונות הישראלית במלחמת לבנון השנייה". תל-אביב: בית ספר רוטשילד-קיסריה לתקשורת. www.tau.ac.il/institutes/Herzog/commschool (נדלה ב-15.2.2007).
- סגל, ז', ק' פוקס, ות' בלס (2011). "השפעת התקשורת על עמדות הציבור במשפטים פליליים", *קשר*, עמ' 41-2.
- סומר, ה' (2007). "ריצ'רד פונר על אהרון ברק: דברים שרואים משם – לא רואים מכאן?", *הפרקליט*, מט (2), עמ' 523-542.
- סלצקי מ' (2007). *מרכיבי הצלחה של יחצ'נות ממלכתית ומלכ'רית: גורמים להצלחת הכנסת קומוניקטים בתחומי חדשות 'רכות' ו'כלליות' לעיתונות היומית המודפסת בישראל*. עבודת דוקטור, אוניברסיטת בר-אילן.
- פלג, ע' ור' בוגוש (2010). "הגלימה השחורה ועיתונות הצהובה", *מסגרות מדיה*, עמ' 13-5.
- פלג, ע' ור' בוגוש (2010). "הפרקליט כדובר", *המשפט*, טו (11), עמ' 111-158.
- רוזןצבי, י' (2001). "האם השופטים הם בני אדם? כינון דמות השופט בראי כללי הפסלות", *משפט וממשל*, ח (1), עמ' 49-118.
- רועה, י' (1994). *אחרת על התקשורת: שבע פתיחות לעיון בתקשורת ובעיתונות*. אבן-הוד: רכס.
- שגב, ר' (2001). *סוביידיצה: הגבלת ביטויים לשם הגנה מעל תקינותם ותדמיתם של הליכים משפטיים*. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- Bassok, O. (2009). "Television Coverage of the Israeli Supreme Court 1960-1992: The Persistence of the Mythical Image", *The Israeli Law Review*, 42, pp. 306-361.
- Bennett, W.L. (1988). *News: The Politics of Illusion*. 2d ed. New York: Longman.
- Bourdieu, P. (1987). "The Force of Law: Towards a Sociology of the Juridical Field", *Hasting Law Journal*, 38, pp. 819-843.
- Bowels, D. & R. Bromley (1992). "News Magazine Coverage of the Supreme Court during the Reagan Administration", *Journalism Quarterly*, 62, pp. 948-950.
- Bybee, K. (2007). *Bench Press: The Collision of Courts, Politics, and the Media*. Palo Alto: Stanford University Press.
- Chaison, L. (1977). *The Press on Trial: Crimes and Trials as Media Events*. Westport, Connecticut, London: Greenwood Press.
- Chinball, S. (1977). *Law and Order News: An Analysis of Crime Reporting in the British Press*. London: Tavistock.
- Christenson, R. (1999). *Political Trials: Gordian Knots in the Law* (2nd

- Schudson, M. (1990). *Origins of the Ideal of Objectivity in Professions: Studies in the History of American Journalism and American Law 1830-1940*. New York and London: Gerald Publishing.
- Schulz, W. (2004). "Reconstructing Mediatization as an Analytical Concept", *European Journal of Communication*, 19(1), pp. 87-101.
- Slotnick, E. & J. Seagal (1998). *Television News and the Supreme Court: All the News that's Fit to Air?*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Solimine, M. (1980). "News Magazine Coverage of the Supreme Court", *Journalism Quarterly*, 57, pp. 661-663.
- Stromback, J. (2008). "Four Phases of Mediatization: An Analysis of the Mediatization of Politics", *International Journal of Press/Politics*, 13(3), pp. 228-246.
- Stromback, J. & L. Nord (2006). "Do Politicians Lead the Tango? A Study of the Relationship between Swedish Journalists and their Political Sources in the Context of Election Campaigns", *European Journal of Communication*, 21, pp. 147-164.
- Stromback, J. & D. Dimitrova (2011). "Mediatization and Media Interventionism: A Comparative Analysis of Sweden and the United States", *The International Journal of Press/Politics*, 16, pp. 30-49.
- Surette, R. (1998). *Media, Crime, and Criminal Justice Images and Realities*. West Wadsworth: An International Thomson Publishing Company
- Toobin, J. (1998). "Lessons from the O.J. Simpson Trial I. What Makes a Defendant Compelling?", *Media Studies*, Winter, pp. 38-41.
- Tuchman, G. (1978). *Making News: A Study in the Construction of Reality*. New York: The Free Press.
- Tumber, H. & S. Waisbord (2004). "Political Scandals and Media across Democracies, Volume 1", *The American Behavioral Scientist*, 47(8), pp. 1031-1043.
- Tyndall, A. (1998). "What Gets on the Networks? The O.J. Simpson Trial Dominated Recent Coverage of the Courts". *Media Studies*, Winter, pp. 54-59.
- Wilkinson, B. & S. Schulman (2003). "When Talk is not Cheap: Communications with the Media. The Government and Other Parties in High Profile White Collar Criminal Cases", *The American Criminal Law Review*, 39(2), pp. 203-223.
- Wolfsfeld, G. (1997). *Media and Political Conflict: News from the Middle East*. Cambridge: Cambridge University Press-(2001). "Political Waves and Democratic Discourse: Terrorism Waves during the Oslo Peace Process", in L. Bennett & R. Entman (eds.). *Mediated Politics Communication in the Future Democracy* (pp.236-251). Cambridge: Cambridge University Press.
- Vinson, D. & J. Ertter (2002). "Entertainment or Education. How do Media Cover the Courts?", *Press/Politics* 7(4), pp. 80-97.
- Young, A. (1996). *Imaging Crime: Textual Outlaws and Criminal Conversions*. London: Sage.
- as Agents of Social and Cultural Change", *Nordicom Review*, 29(2), pp. 105-134.
- Kaiser Family Foundation and the Center for Media and Public Affairs (1998). *Crime: Most Common Story on Local television News* (Press Release March 3, 1998). Available at: Kaiser Foundation Homepage: <http://www.klf.org>. (Retrieved: 12.9.2011).
- Kaniss, P. (1991). *Making Local News*. Chicago: University of Chicago Press.
- Katsh, E. (1983). "The Supreme Court Beat: How Television Covers the U.S Supreme Court", *Judicature*, 67, pp. 6-15.
- Kepplinger, H. (2002). "Mediatization of politics: Theory and Data", *Journal of Communication*, 52 (4), pp. 972-986.
- Lingard, B. & S. Rawolle (2004). "Mediatizing Educational Policy: The Journalistic Field, Science Policy, and Cross-field Effects", *Journal of Educational Policy*, 19(3), pp. 362-379.
- Manning, P. (2001). *News and News Sources: A Critical Introduction*. London: Sage.
- Mazzoleni, G. (2008). "Mediatization", in L. Lee-Kaid & C. Holtz-Bacha (eds.), *Encyclopedia of Political Communication*. London: Sage Publication.
- Mazzoleni, G. & W. Scultz (1999). "Mediatization of Politics: A Challenge for Democracy?", *Political Communication*, 16, pp. 247-261.
- McManus, J. (1994). *Market-driven Journalism: Let the Citizen Beware*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Paletz, D. (1998). "The Media and Public Policy", in D. Graber, D. McQuail & P. Norris (eds.), *The Politics of News: The News of Politics* (pp. 218-237). Washington DC: Congressional Quarterly.
- Peri, Y. (2004). *Telepopulism Media and Politics in Israel*. Stanford, Cal.: Stanford University Press.
- Reiner, R., S. Livingstone & J. Allen, (2003). "From Law and Order to Lynch Mob: Crime News since the Second World War", in P. Mason (ed.), *Criminal Visions: Media Representations of Crime and Justice* (pp. 13-33). Devon: Willam Publishing.
- Resta, G. (2008). "Trying Cases in the Media: A Comparative Pverview". *Law and Contemporary Problems*, 71, pp. 31-66.
- Rhode, D. (1999). "A Bad Press on Bad Lawyers: The Media Sees Research, Research Sees the Media", in P. Ewick, R. Kagan & A. Sarat (eds.), *Social Science, Social Policy and the Law* (pp. 139-169). New York: Russel Sage Foundation.
- Sauvageau, F., D. Schneiderman, & D. Taras (2006). *The Last Word: Media Coverage of the Supreme Court of Canada*. Vancouver-Toronto: UBC Press.
- Schrott, A. & D. Spranger (2006). "Mediatization and Political Negotiating Institutions". Paper Presented at the Annual Meeting of the International Communication Association, Dresden. Retrieved May 25, 2009 from: http://www.allacademic.com/meta/p92379_index.html.